

Boekbesprekingen TvC 2011/4, p. 172-174

Beate Gsell und Carsten Herresthal (red.), Vollharmonisierung im Privatrecht – Die Konzeption der Richtlinie am Scheideweg, Tübingen: Mohr Siebeck 2009

Er zijn al heel wat boeken verschenen naar aanleiding van het ontwerp Richtlijn consumentenrechten uit 2008. De bijdragen aan dit Duitstalige boek onder redactie van Gsell en Herresthal geven een aardige bijdrage aan dit debat. Vermoedelijk biedt het boek echter weinig nieuws voor degenen die de boeken hebben gelezen die eerder in dit tijdschrift (2010, p. 240-242) werden aangekondigd. De inleiding (Gsell/Herresthal) geeft een goed overzicht van de beleidsontwikkeling in het Europees consumentenrecht en de bekende verschuiving van minimum- naar maximumharmonisatie. Er staan vervolgens allerlei allerlei bijdragen in het boek, met onderwerpen variërend van de juridische bevoegdheidsgrondslag voor maximumharmonisatie, tot implementatiestrategieën en de verhouding tot nationaal recht. Ook andere richtlijnen die van maximumharmonisatie uitgaan, worden behandeld, zoals de richtlijnen oneerlijke handelspraktijken en consumentenkrediet. De bijzondere bijdragen gaan bijvoorbeeld in op maximumharmonisatie in deelgebieden zoals het ondernemingsrecht en mededingingsrecht. Vrijwel alle bijdragen laten zich kritisch uit over de beleidstendenzen tot maximumharmonisatie.

Anna-Julka Lilja, Der Codice del Consumo (2005) – Ein Vorbild für die Europäische Verbrauchergesetzgebung?, Berlin: BWV 2010

Dit boek werd als Dissertation verdedigd te Berlijn (promotor Grundmann). Het onderwerp is de Italiaanse implementatiemethode voor Europese richtlijnen in het domein van het consumentenrecht. Zoals de titel al aangeeft, is in Italië een ‘wetboek’ voor consumentenrecht als verzameltitel gebruikt (net als bijvoorbeeld Frankrijk). In Duitsland is met de bezemwet uit 2002 er juist voor gekozen om het Europese consumenten(contracten)recht naar het BGB te verplaatsen (“Einheitslösung”) en dus een einde aan bijzondere implementatiewetjes (“Insellösung”) te maken. Dat maakt het interessant om te bezien welke voor- en nadelen de implementatie in één ‘wetboek’ heeft. Het boek is erg gedetailleerd van opzet. De conclusies zijn niet bemoedigend: de Italiaanse wetgever heeft geen poging ondernomen om van het consumentenwetboek een ordelijk geheel te maken; behalve voor wat betreft de herroepingsrechten zit er weinig ‘eigen’ werk van de Italiaanse wetgever in.

Melise R. Blakeslee, Internet Crimes, Torts and Scams – Investigation and Remedies, Oxford/New York: Oxford University Press 2010

Dit is een praktisch Amerikaans boek voor ‘doe-het-zelf detectives’ die internetfraude willen bestrijden: het leert je hoe er achter te komen wie de eigenaar is van een internetsite, welke rechter bevoegd en welk recht van toepassing is, hoe aansprakelijkheden voor belediging, privacyschending en auteursrechtinbreuk werken, hoe je cybersquatting en domeinnaamgeschillen kunt aanpakken, hoe online-advertenties juridisch werkt, hoe ver de verantwoordelijkheden van internet service providers reiken en hoe spam tegengegaan kan worden. Het geeft tips over bewijsvoering, het beslaan van elektronisch bewijs en het kiezen van deskundigen. Het verwijst naar bruikbare websites, ADR-mogelijkheden, en het geeft ook een verklarende woordenlijst. Het is kortom een compleet handboek. Zowel voor diegenen die in de praktijk met Amerikaans federaal en statelijk recht in aanraking komen als voor hen die rechtsvergelijking op een van de genoemde onderwerpen willen doen, is dit een ideale eerste ingang. Storend vond ik overigens wel dat elk hoofdstuk begint met tegeltjeswijsheden uit een stukje songtekst.

Johanna Niemi, Iain Ramsay, William C. Whitford (eds.), Consumer Credit, Debt and Bankruptcy: Comparative and International Perspectives, Oxford: Hart Publishing 2009

In deze opstellenbundel, die voortvloeide uit een academische conferentie gehouden te Berlijn in 2007, staat de problematiek van consumentenkrediet, overkreditering en insolventie centraal. De auteurs komen uit verschillende landen, elk met hun eigen regels voor schuldsanering c.q. faillissement van consumenten, met hun eigen liberale danwel betuttelende regimes voor kredietverlening en hun eigen filosofie over de reikwijdte van individuele verantwoordelijkheid voor de eigen financiën. Dat maakt het niet eenvoudig om de problemen en de oplossingen die geschetst worden, te vergelijken (de bijdragen zijn gerangschikt op thema, niet op rechtsfamilie of iets dergelijks). Van de bijdragen die ik persoonlijk zeer interessant vond, noem ik Block-Lieb, Wiener, Cantone & Holtje (p. 153 e.v.). Zij beschrijven verschillende manieren om informatie te geven over de risico's van overmatig lenen en de effectiviteit daarvan. Ook de bijdrage van Franken over de economische rationale van Richtlijn 2008/48/EG (consumentenkrediet) is lezenswaardig, want zij geeft een goed overzicht van het compromiskarakter van die richtlijn en het ontbreken van een aantal cruciale elementen in de informatievoorziening richting consumenten.

Fabian Pfuhl, Von erlaubter Verkaufsförderung und strafbarer Korruption - Lauterkeitsrechtliche Analyse der Wertreklame gegenüber Weiterveräußerern und Leitfaden für die werbende Praxis, Tübingen: Mohr Siebeck 2010

Dit boek houdt zich bezig met een zeer interessante vraag: kunnen de financiële prikkels die een handelaar geeft aan een wederpartij (waaronder zowel professionele wederpartij als consument) om die tot een aankoop te verlokken, een oneerlijke handelspraktijk opleveren? Denk aan: cadeautjes, kortingen en andere lokkertjes. In het Duitse recht bestond traditioneel een sterke regulering van prijzen, afprijzen, prijzenfestivals, cadeaustelsels, uitverkoop en dergelijke meer. De implementatie van de Richtlijn OHP (die in beginsel als maximumharmonisatie geldt voor prijsregulering) is in het Duitse recht dus als een dereguleringsoperatie ervaren. Thans moeten met de open normen terzake van agressieve en misleidende handelspraktijken veel van de voorheen concreet gereguleerde 'cadeaupraktijken' worden aangepakt. In deze 'Dissertation' zet de auteur de verschillende invalshoeken op een rij. Soms kan een verlokking een oneerlijke handelspraktijk opleveren en kan zelfs raakvlakken tonen met delicten als omkoping en corruptie, zo leert dit boek. Interessant is dat de auteur ook de strafrechtelijke handhaving er bij betreft en aandacht schenkt aan de indirecte beïnvloeding van consumenten door financiële prikkels die aan tussenpersonen gegeven worden (zoals kortingen bij grote afzet, bonussen, commissies).

Sarah Frey-Gruber, Der Rechtsbruchtatbestand im UWG, Berlin: Duncker & Humblot 2010

Deze 'Dissertation' gaat over de verhouding tussen normen die het algemeen belang dienen en normen die concrete individuele belangen beschermen in het Duitse 'Lauterkeitsrecht'. Dat rechtsgebied is sinds jaar en dag neergelegd in de UWG (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb). De daarin neergelegde algemene en specifieke verboden om oneerlijke handelspraktijken te bedrijven, beschermen niet alleen individuele consumenten en concurrenten maar in de eerste plaats de eerlijke mededinging. Hoe is dan de verhouding tussen die algemene normen en individuele rechten? Kunnen individuen de naleving van die algemene normen afdwingen? En zoja, welke individuen dan? En welke subnormen kunnen

onder de algemene ‘Lauterkeitsnorm’ worden geschaard? Een van de manieren waarop de UWG de koppeling legt tussen regels in het algemeen belang en individuele rechten, is via § 4 Abs. 11 UWG: ‘Unlauter handelt insbesondere, wer einer gesetzlichen Vorschrift zuwiderhandelt, die auch dazu bestimmt ist, im Interesse der Marktteilnehmer das Marktverhalten zu regeln.’ Dat is geen opmerkelijke bepaling. De auteur komt er aan het eind van het boek dan ook achter dat deze bepaling – zo blijkt ook in rechtsvergelijkend perspectief – eigenlijk overbodig is: het commune onrechtmatigedaadsrecht maakt overtreding van wetsbepalingen die individuele belangen van concurrenten beogen te beschermen is reeds uit dien hoofde onrechtmatig.

M.L. Hendrikse, J.G.J. Rinkes, Verzekeringsvoorwaarden en de consument, TvC Reeks 1, Zutphen: Uitgeverij Paris

In de nieuwe serie ‘TvC reeks’, die onder redactie staat van collega’s Loos en Rinkes, verscheen dit boek.¹ Hendrikse en Rinkes geven met dit boek een overzichtswerk over verzekeringsvoorwaarden, kernbedingen, zorgplichten, uitleg van polissen, en tal van veelvoorkomende clausules. Delen van het boek zijn overigens – oneerbiedig gezegd – ‘geknipt’ uit eerder werk van de auteurs. Zij besluiten met een korte beschouwing (die m.i. te kort is en best wat dieper had mogen gaan) waarin een aantal interessante opmerkingen. Zo stellen de auteurs dat verzekeraars de stofkam wel eens door hun polisvoorwaarden mogen halen en dat het tijd is voor meerzijdig voorwaardenoverleg in de verzekeringsbranche. Ik denk dat ik het daar mee eens ben, hoewel ik denk dat in het consumentenverzekeringsrecht momenteel meer winst te behalen valt met zaken als serieuze productontwikkeling, aandacht voor betere prijstransparantie en het stimuleren van vergelijkbaarheid van productspecificaties.² De stelling van de auteurs (p. 166) dat de rechtswetenschap reactief omgaat met het verschijnsel polisvoorwaarden, te weinig empirisch te werk gaat en meer aandacht zou moeten hebben voor de juridische aspecten van het proactief opstellen van polisvoorwaarden, intrigeert. Uitgelegd wordt ze helaas niet. Ik kan in dat verband nog wel een empirische vraag opwerpen: leidt het o.a. door de auteurs gepropageerde proportionaliteitsbeginsel (bijv. bij risicoverzwaarig) er werkelijk toe dat verzekeraars bij uitkeringen de proportionaliteitsdiscussie aangaan? Of mijden ze, om kosten te besparen, die discussie bij kleine claims en gaan ze die alleen aan bij grotere claims, zodat wellicht overcompensatie van kleine claims en ondercompensatie van grote claims het gevolg is? Of wat te denken van de vraag: leiden versimpelde ‘kleine lettertjes’ in Jip-en-Janneke taal tot minder onduidelijkheden en geschillen? Dat zou toch te onderzoeken moeten zijn door innovatieve verzekeringsrechtswetenschappers.

Tom Heremans (red.), De nieuwe wet marktpraktijken en consumentenbescherming: alles over oud en nieuw / La nouvelle loi relative aux pratiques du marché et à la protection du consommateur : tout sur l'ancien et le nouveau régime, Brussel: Larcier 2010

Dit is een toelichting op de nieuwe WMPC 2010 die in België werd ingevoerd naar aanleiding van rechtspraak van het HvJEU waaruit bleek dat België de Richtlijn OHP onjuist had geïmplementeerd in de WHPC 1991 (hierover nader E. Terry, TvC 2009/5, p. 169 e.v.). In het boek komen onder meer aan de orde: omzetting van de richtlijn OHP, definities en algemene begrippen, informatieverplichtingen, overeenkomsten met consumenten, verboden praktijken, collectieve consumentenovereenkomsten (d.w.z. codes, convenanten en andere

¹ Het moet niet worden verward met het boek ‘Consument en verzekering’ (red. M.L. Hendrikse & J.G.J. Rinkes; Amsterdam Centre for Insurance Studies-serie deel 2; besproken in TvC 2011/1, p. 45).

² Zie bijv. in die richting ook het recente AFM Rapport “Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor zelfstandigen” (juni 2011).

zelfreguleringsinstrumenten), vorderingen tot staking, handhaving door waarschuwing en strafsanctie. Het boek wordt gecompleteerd door tweetalige tabellen waarmee de teksten van de oude WHPC 1991 en de nieuwe WMPC 2010 met elkaar vergeleken kunnen worden. Quelques chapitres sont écrits en français.

Geraint Howells, Iain Ramsay, Thomas Wilhelmsson, David Kraft (eds.), Handbook Of Research On International Consumer Law, Cheltenham: Edward Elgar 2010

Het beste voor laatst bewaard: dit is een prachtig academisch handboek boordevol met uiterst relevante hoofdstukken; veel Europese experts in consumentenrecht hebben er een bijdrage aan geleverd waarin de status quo in een bepaald gebied diepgaand wordt behandeld. De titel van het boek is echter misleidend, het gaat niet om grensoverschrijdend consumentenrecht maar om materieel consumentenrecht met de nadruk op materieel Europees (EU) consumentenrecht, aangevuld met onderwerpen die ofwel op Amerikaans recht zijn terug te voeren ofwel een abstracte verhandeling betreffen en daardoor niet op één rechtsstelsel zijn terug te voeren. Om de titel eer aan te doen, had een hoofdstuk over IPR en grensoverschrijdende handhaving niet misstaan. Van de 18 onderwerpen die behandeld worden, noem ik de meest opvallende: consumentenbescherming en mensenrechten, productaansprakelijkheid in de VS en Europa, universele diensten, internet en consumentenbescherming, consumentenkrediet, insolventie en handhaving. Daarnaast komen ook de 'gewone' onderwerpen aan bod, zoals oneerlijke handelspraktijken, herroepingsrechten, garanties, et cetera.

W.H. van Boom